

Západní Sahara **- poslední africká kolonie -**

1. Charakteristika území, které je předmětem sporu, a jeho stručná historie

Západní Sahara se nachází v severozápadní části Afriky. Sousedí ze severu s Marokem, z jihu s Mauretánií, malou část hranic sdílí z východu s Alžírskem a ze západu ji omývá Atlantský oceán. Rozkládá se na území o velikosti 252 120 Km² (tedy přibližně trojnásobném vzhladem k velikosti ČR) a v roce 1997 měla asi 228 000 obyvatel. Je jedním z hlavních světových **nalezišť fosfátů**, nezanedbatelné jsou **zásoby ropy** a její vody kolem pobřeží jsou bohatým zdrojem **ryb**.

Západní Sahara je **poslední africkou kolonií**. Původní obyvatelé, **kočovní Berberové**, přišli v kmenech do dnešní Západní Sahary již tisíc let př. Kr., a nikdy se formálně nepodřídily marockým sultánům ani mauretánským emírům. Od konce 15. století se však o území Západní Sahary začaly zajímat evropské země a podnikaly sem expedice.

V roce 1884 byla Západní Sahara přidělena na Berlínské konferenci Španělsku. Lidé Západní Sahary, zvaní **Sahrawi/Sahařané** a hlásící se k islámu, se s koloniální nadvládou nikdy nesmířili; mezi španělskou armádou a Saharským odbojovým hnutím trvale docházelo ke střetům. Pro právo Sahařanů na sebeurčení se vyslovila OSN, pro dekolonizaci pak Maroko i Mauretánie. Maroko na sporné území vstoupilo v roce 1975 známým „Zeleným pochodem“ dobrovolníků.

V roce 1976, kdy Španělsko Západní Saharu konečně formálně opustilo, bylo území definitivně **obsazeno právě Marokem a Mauretánií**. Když se v roce 1979 Mauretánie stáhla a uzavřela se Západní Saharou mír, nastoupilo na její místo okamžitě Maroko, které se tak stalo **výhradním okupantem země**. **Saharská arabská demokratická republika (SADR)**, vyhlášená v roce 1976, byla uznána Organizací africké jednoty (OAJ) a stala se jejím členem.

I přes **snahy OSN, OAJ** (včetně **Alžírka**, které přijalo Saharské uprchlíky) a jiných organizací, nebylo Maroko dodnes ochotno se z okupovaného území stáhnout. Sahařští původní obyvatelé, zejména ženy a děti, museli odejít do **nehostinných pouštních uprchlických táborů**. Území ovládané **Polisariem, saharským osvobozeneckým hnutím**, bylo od „marocké“ části odděleno **zdi a poli min**, dodaných zejména z USA. Mezinárodní tlak již několikrát přiměl Maroko, aby přistoupilo k organizaci **referenda**, ve kterém by se Sahařané vyjádřili k osudu svého státu, referendum však bylo vždy nakonec sabotováno, zrušeno nebo odloženo pro neschopnost obou stran se dohodnout. Marocký král nechce ani dnes slyšet o nezávislosti Západní Sahary, ačkoliv již několik let v oblasti působí mise OSN, usilující o vyřešení sporu. **Francie**, jejíž je Maroko bývalou kolonií a chráněncem, nároky Maroka jako jediná v Evropě obhajuje, podobně jako **USA a většina arabských států**.

2. Příčiny vzniku konfliktu a okolnosti, které vedly k vypuknutí násilí

Již od počátku šedesátých let vyzývala **OSN** Španělsko k odchodu ze Západní Sahary a zdůrazňovala nezcitelné **právo saharského lidu na sebeurčení**. Dekolonizaci podporovalo mimo jiné i Alžírsko, Maroko a Mauretánie. Avšak v okamžiku, kdy Franco začal uvažovat o skutečně autonomní Západní Sahaře, pohrozil **marocký král Hassan II.**, že mělo-li by referendum vést k nezávislosti Západní Sahary na Maroku, přejde jeho země od diplomacie k vojenské akci a zabere Západní Saharu silou. Španělsko se pro radu obrací na **Mezinárodní soudní dvůr (MSD)**, který po prozkoumání situace na saharském území nemůže než **konstatovat všeobecnou místní podporu osvobozeneckého hnutí Polisaria** a absolutní nezávislosti státu.

Hassan II však nález z Hágu odmítá a v čele armády 350 - 500 tisíců dobrovolníků vyrazí na „**Zelený pochod**“ (Green March), aby obsadil Západní Saharu. Situace se má řešit **Madridskou smlouvou**, v níž si spravování Západní Sahary (de jure, ne de facto) dočasně rozdělí tři strany: Španělsko,

Maroko a Mauretánie. Pro Západní Saharu se však situace k lepšímu nemění: nadále je jí upírána svoboda a samospráva. Když se o několik měsíců Španělsko formálně stahuje z území, rozdělí si Západní Saharu Maroko a Mauretánie, na což OSN reaguje prohlášením, že **invaze obou zemí je neospravedlnitelnou okupací**. Polisario bojuje na několika frontách a civilisté, na které Maroko shazuje americké napalované a fosforové bomby, jsou nuceni ze severu a z jihu prchat do horké pouště na východu, kde jim azyl nabízí tradičně spřátelené Alžírsko. O tři roky později otevírá Mauretánie se Západní Saharou dialog, který vyústí v podpis **mírové smlouvy**. Území, z něhož se **Mauretánie stahuje, je však vzápětí obsazeno Marokem**, a krize přetrvává dodnes.

3. Klíčové události ve vývoji sporu od jeho vzniku do současnosti (historie konfliktu)

1884: Západní Sahara se stává Španělskou kolonií.

50. léta 20. století: V Západní Saharě objeveno jedno z nejbohatších nalezišť vysoce kvalitních fosfátů, rychlý nárůst španělského osídlení a zájmu o území

1966: OSN prohlašuje, že lid Západní Sahary má nezcizitelné právo na sebeurčení a vyjádření se v referendu, a vyzývá k dekolonizaci země

1973: Zrod Polisaria, saharského osvobozenického hnutí.

1974: Španělsko předkládá plán nezávislosti Západní Sahary, Hassan II. protestuje a hrozí vojenskou akcí, Alžírsko vyjadřuje podporu Polisariu, a Španělsko se obrací na Mezinárodní soudní dvůr.

1975: Výrok z Hágu jednoznačně přiznává Sahařanům právo na nezávislost jejich země. Španělsko, Maroko a Mauretánie se setkávají v Madridu, Alžír varuje před potenciální třístrannou dohodou, k níž přesto dochází. Král v čele „**Zeleného pochodu**“ překračuje hranice Západní Sahary a společně s Mauretánií **obsazuje území**; první uprchlíci se stahují na východ do pouště.

1976: Španělsko kritizuje Maroko a zdůrazňuje, že v dohodě je zakotveno pouze spolu-spravování země, ne absolutní nadvláda, a **formálně opouští svou dosavadní kolonii**. OSN odsuzuje akci Maroka a Mauretánie. **Polisario vyhláší Saharskou arabskou demokratickou republiku (SADR)** a jeho vojsko v rámci ofensivy vstupuje na marocké i mauretánské území. Francie, spojenec Maroka, podepisuje vojenskou smlouvu i s Mauretánií.

1977-78: Boje pokračují.

1979: Mauretánie uzavírá se Západní Saharou mír, jí uvolněné území obsazuje ihned Maroko. Valné shromáždění OSN vyzývá Maroko k okamžitému opuštění okupovaného území a k vyjednávání s Polisariem.

1981: Maroko začíná stavět **zed'** oddělující jím ovládané přímořské západní území od pouštní části země, ovládané Polisariem. Území podél zdi je postupně zaminováno. Polisario, které dosud ovládalo asi 9/10 území, ztrácí po tomto kroku radikálně svou převahu.

1982: SADR se stává členem Organizace africké jednoty (OAJ).

80.léta: Pokusy OSN a OAJ o podnětí dialogu Maroka s Polisariem; USA se vyhýbá přímému tlaku na Maroko, odbytiště amerických zbraní a strategicky položenou africkou zemí s umírněným islámem. Opakované přípravy na referendum o sebeurčení saharského lidu, a jeho pravidelné následné odklady a ztroskotání, způsobené zejména marockou nechotou k dialogu a neústupností ze svého stanoviska, ale i roztržitostí saharské kmenové společnosti.

1991: OSN vysílá **misí MINURSO**, jejímž úkolem je pomoci zastavit boje a zorganizovat referendum

2002: Mohamed VI., syn Hassana II., připouští možnost samosprávy pro Západní Saharu, v žádném případě však nezávislost na Maroku

31.7. 2003: Bakerův plán, přijatý Radou bezpečnosti OSN: pětileté omezené autonomie jako předehty pro rozhodující referendum o plné nezávislosti země nebo některé z forem přidružení se k Maroku.

4. Charakteristika stran konfliktu

„pro-Saharská“ strana

Západní Sahara

- Polisario (hnutí)

- Saharská lidově-osvobozenická armáda

- SADR

X

„proti-Saharská“ strana

Maroko (1975-dnes)

Mauretánie (1975-1979)

Španělsko sice souhlasilo s právem Saharánů na sebeurčení, zároveň ale potřebné kroky vedoucí k vyřešení situace stále odkládalo s odůvodněním, že saharaský lid není sám schopen vytvořit soběstačné vládní struktury. Ale např. **Mauretánie** se v té době Západní Sahaře velmi podobala, byla chudá, téměř bez infrastruktury, s vysokou nezaměstnaností a negramotností. Nezávislosti od Španělska se jí však přesto všechno dostalo. Španělsko nakonec s navrženým referendem přece jen souhlasilo, toto referendum se mělo uskutečnit už v roce 1975. Nakonec však pro marocké výhrůžky bylo Španělsko nuceno referendum odložit. Španělsko se však v konfliktu angažuje do současnosti, dnes spíše podporuje hnutí Polisario. 26. listopadu 2004 by se měl sejít premiér španělské vlády José Luis Rodríguez Zapatero s vedoucím představitelem Polisaria Mohamadem Abdelazizem. Měli analyzovat současný stav konfliktu a urychlit jeho řešení. Španělská asociace solidarity s lidmi Saharawi vyhlásila na tu sobotu demonstraci, která má dát najevo, že Španělé dále nechtějí nést vinu na tom, že stáli na počátku konfliktu a nezapojili se do jeho dalšího řešení.

Založení hnutí Polisaria předcházela vznik **antikoloniálního hnutí**. To založil Mohamed Sidi Brahim Bassiri, který studoval v Maroku, Káhiře i Damašku. Když se roku 1966 navrátil do Maroka založil první časopis lidu Sahrawi, Al Chihab (v překladu Pochodeň). V roce 1967 odešel do Západní Sahary, kde učil Korán ve Smarně. Tam začal rekrutovat první nacionalisty do antikoloniálního hnutí, které pojmenoval Harakat Tahrir Saguia El Hamra wa Uad Ed-Dahab (Organization for the Liberation of Saguia El Hamra y Rio de Oro). V červnu roku 1970 byl Bassiri zajat španělskou tajnou službou po události známé jako Masakr v Zemle (Zemla's massacre), a od té doby o něm nikdo neslyšel. Saharáné si myslí, že byl zavražděn hned po několika dnech vězení.

Hnutí **Polisario**¹ bylo oficiálně založeno v květnu 1973. Ale už na počátku sedmdesátých let se tato skupina formovala kolem studenta al-Walí Mastaba Sajjida během jeho studií v Maroku jako marocké opoziční sdružení. Toto hnutí se skládalo vesměs z příslušníků kmene Saharawi. Většinu povstalců pak bylo okolními zeměmi umožněno vzdělání podobně jako Bassirimu, v naivní víře, že takto vzniklá saharaská elita se již do místa svého původu nevrátí a přijme principy hostitelské země, místa studií, za své. Polisario bojovalo guerillovou válkou, zpočátku proti španělské později marocké nadvládě. Využívalo momentu překvapení a znalosti terénu.

Exilová vláda **Saharské arabské demokratické republiky (SADR)** byla vyhlášena Polisariem v roce 1976. Se zbrojní pomocí Alžírsko založila SADR Saharskou lidově-osvobozenou armádu a zahájila guerillovou válku.

Maroko se veřejně začalo činit nároky na Západní Saharu v roce 1974, kdy nacionalistická opozice uspořádala masové demonstrace, na kterých požadovala navrácení Sahary. Král na to reagoval oznámením vyhlášení roku 1975 jako roku „územního osvobození Maroka“. V reakci na rozhodnutí mezinárodního soudního tribunálu pak marocký král uspořádal tzv. „Zelený pochod“, během něhož na 500 000 marockých dobrovolníků vyrazilo na území Západní Sahary. Krále podpořili opoziční stany, OOP, mnohé další arabské země a v podstatě i USA, která vývoji nečinně přihlížela, nesouhlasíc s levicovou rétorikou Polisaria. Po překročení hranic se španělská armáda stáhla a souhlasila s vytvořením společné správy než 26. října případně území Maroku a Mauretánii. Maroko disponovalo nejlépe vyzbrojenou armádou severní Afriky, proto pro Polisario nebylo snadné jej porazit. A když pak dalo navíc kolem většiny osídleného a ekonomicky klíčového teritoria vystavět dva metry vysoké obranné pískové valy obehnané ostnatým drátem a obklopené minovými poli, nemělo už Polisario vůbec šanci se prosadit. Válka mezi marockými vojsky a Polisariem trvá v okrajových částech Západní Sahary doposud.

Mauretánie byla pro Polisario poměrně snadným válečným soupeřem, byla na pokraji bankrotu a nezbylo jí nic jiného, než se v dubnu 1979 stáhnout a uznat Polisario za jediného legitimního reprezentanta saharaského lidu.

V únoru 1989 vznikla **Maghribská unie**, tvořená pěti hlavními zeměmi severní Afriky. Jejím hlavním deklarovaným záměrem byla politická a hospodářská spolupráce, jejím vznikem však fakticky došlo k naprosté izolaci Polisaria. Alžírsko v Maghribské unii muselo svou aktivitu ve věci Západní Sahary omezit, spory mezi ním a Marokem však v této problematice dosud přetrvávají.

¹ Akronym pochází z Frente Popular para la Liberación de Saguia el Hamra y Rio de Oro.

5. Síly a události mimo region, ovlivňující vývoj sporu (geopolitika konfliktu)

“Rvačka” o Afriku a Berlínská konference (1884/85)

Na konci 19. století došlo k razantní koloniální expanzi. Evropské státy usilovaly o získání svrchovanosti nad africkými územími a tak i o rozšíření svého koloniálního panství. To vedlo k vzájemným konfliktům a proto byla v letech 1884-1885 svolána do Berlína mezinárodní konference o Africe, jejímž výsledkem sice nebylo vyřešení sporů mezi jednotlivými evropskými státy, ale došlo k rozdělení sfér vlivu. Africký kontinent byl tedy rozdělen a v důsledku těchto změn se Západní Sahara dostala pod správu Španělska, které ji již roku 1884 začalo okupovat.

Dekolonizace Afriky

Dekolonizace Afriky vedla k politické nezávislosti afrických zemí a ke ztrátě přímé politické kontroly evropských států. Maroko i Mauretánie si po získání politické nezávislosti začali činit nárok na Západní Saharu.

Konflikt Alžírsko a Maroka o politickou dominanci

Soupeření mezi Alžírskem a Marokem o politickou dominanci v severozápadní Africe dodnes ovlivňuje „dekolonizaci“ Západní Sahary. V Alžírsku byly vybudovány uprchlické tábory pro Sahařany. Pomoc Alžírsko byl též velmi důležitá pro vytvoření Saharské lidové-osvobozené armády, která proti Maroku vedla guerillovou válku. **Alžírské podpory** se dostávalo i **Polisariu**.

Saudská Arábie, Kuvajt

Saudská Arábie a Kuvajt finančně podporovaly v 70. letech Mauretánii a byly arabskou silou vyvíjející tlak na Alžírsko, aby přestalo s podporou Polisaria.

USA

Politika USA výrazně ovlivnila vývoj události v Západní Sahaře. Již od roku 1787 existuje **mezi Marokem a USA smlouva o přátelství**. Jde o nejdéle trvající úmluvu, kterou USA vůbec kdy uzavřely (Zunes 1998). Kromě toho, že na území Maroka je značné nerostné bohatství, jde ve vztahu k USA o **strategickou zemi** v severozápadním rohu Afriky, zemi s přístupem k Gibraltarskému průlivu, jejíž břehy omývá jak Středozemní moře, tak Atlantský oceán. Od roku 1950 získalo Maroko více **pomoci od USA**, než jakákoliv jiná arabská nebo africká země, kromě Egypta. Od počátku sporů o Západní Saharu získalo Maroko více než pětinu veškerých prostředků na pomoc „černému kontinentu“. Celkově šlo o více než miliardu amerických dolarů určených na **vojenskou podporu** a více než 1,3 miliardy ekonomické pomoci. Na druhé straně Maroko poskytuje USA již od dob Reaganovy administrativy úzké strategické spojení jak v arabském², tak africkém světě (Zunes 1998). USA a Maroko vojensky spolupracují v **prosazování prozápadních režimů** v Africe i v destabilizaci radikálních Afrických států. Maroko je pro USA v Arabském a africkém světě valem islámskému extremismu a modelem neoliberálních reforem.

- V roce 1975 zablokovaly USA rezoluci Rady bezpečnosti OSN, která požadovala, aby Maroko uznalo právo lidu Západní Sahary na národní sebeurčení.
- USA neuznaly SADR a vyvíjely tlak na jiné země, aby též odepřeli uznání SADR.
- V roce 1995 podpořily USA rezoluci Rady bezpečnosti OSN, podle níž by průběh referenda v Západní Sahaře nevyžadoval souhlas Polisaria a zvýhodňoval by pro-marocké voliče.
- Během Clintonovy administrativy se USA, narozdíl od dob Reaganových, nepokoušely referendum sabotovat. V případě referenda se doufalo se v politické vítězství Maroka, s vědomím, že nespravedlivý proces referenda by mohl vyvolat další nepokoje a stupňování nestability v regionu.
- Své zájmy má v Západní Sahaře americká ropná společnost Kerr-McGee, s níž je spojen jak George Bush, tak i James Baker.

Francie

Francie velmi okatě podporuje³ údajný marocký nárok na území Západní Sahary. Jako bývalý kolonizátor Maroka má Francie v této oblasti dodnes strategické a ekonomické zájmy⁴. Proto podporovala Maroko a

² Maroko bylo např. spojencem USA ve válce v Perském zálivu.

³ Západní Saharu dodnes Jacques Chirac oficiálně označuje jako „jižní provincie Maroka“!

Mauretánii již od počátku konfliktu, dodávala jim zbraně a jen čekala na příležitost, kdy bude moci na území Západní Sahary rozmístit své jednotky. V květnu 1977 napadlo Polisario mauretánské město Zouerate a stálo také v pozadí mnohanásobných únosů francouzských občanů. To byl už dostatečný důvod, aby Francie rozmístita své vojenské a letecké jednotky na území okolních států a snažila se do boje aktivně zasahovat na straně marockých jednotek. Soustředila se především na letecké nálety. Postoj Francie k Maroku a Západní Sahaře dodnes komplikuje mezinárodní nazírání na konflikt a zejména možnost EU vytvořit si na otázku jednotný názor.

OSN (Mezinárodní soudní dvůr, Rada bezpečnosti)

Organizace spojených národů sehrává v „dekolonizaci“ Západní Sahary začnou roli především jako:

- prostor pro politické diskuse a vyjednávání
- již od 60. let obhajují právo lidu WS na sebeurčení
 - mise MINSURO (Mission for the Referendum in Western Sahara)
 - mandát na základě kapitoly IV. „Pokojné řešení sporů“ – na Maroko nelze, ani není vůle, uvalovat sankce
 - někdejší tajemník OSN Butrus Butrus Ghálí – osobní přítel marockého krále Hasana
 - v roce 1992 obvinil londýnský list Independent MINSURO z pro-marockých postojů
- Rada bezpečnosti OSN
 - 31. července 2003 byl přijat Bakerův plán, který počítá s přechodnou fází omezené autonomie, po níž by mělo dojít k referendu

Organizace africké jednoty

Organizace africké jednoty uznala SADR jako legitimní stát, a ta se v roce 1982 se stává jejím členem.

Maghribská unie

V roce 1989 vytvořilo Alžírsko, Libye⁵, Maroko, Mauretánie a Tunisko Maghribskou unii, jejímž deklarovaným záměrem byla společná politická a ekonomická spolupráce. Hlavní důsledkem však byla izolace Polisaria.

6. Přehled dosavadních strategií řešení konfliktu (mírových i násilných) a jejich výsledky

OSN a Organizace africké jednoty usilují již od 60. let o právo obyvatel Západní Sahary na sebeurčení, prakticky tedy na nezávislost na Španělsku

- výzva OSN z roku 1966
- OAJ přijímá své první rozhodnutí požadující svobodu a nezávislost Západní Sahary
- Maroko a Mauretánie podporují právo lidu Západní Sahary na sebeurčení i právo na nezávislost

14. září 1970 Nouadhibou samit (Mauretánie)

Za přítomnosti prezidenta Houari Boumedienne z Alžírsko, krále Hassana II z Maroka a prezidenta Mokhtar Ould Daddah z Mauretánie se konal samit za účelem projednání situace v Západní Sahaře. Výsledkem samitu bylo rozhodnutí zesílit blízkou spolupráci za účelem vyproštění Západní Sahary z koloniální závislosti, a to politickou a diplomatickou cestou. O tři roky později (červenec 1973) proběhl samit v marockém městě Agadir, který jen znovu potvrdil rozhodnutí předešlého samitu.

Květen – červen 1975 „United Nations Visiting Mission“

Spojené národy vysílají do Západní Sahary, Maroka, Španělska, Mauretánie a Alžírsko misi, která má zjistit nálady mezi místním obyvatelstvem. Tato mise zjišťuje, že drtivá většina obyvatel Západní Sahary si přeje plnou nezávislost a odmítají sloučení s jakoukoliv jinou zemí. OSN se díky této misi přiklání 14.10.1975 k požadavku Polisaria na nezávislost.

⁴ Francouzská ropná společnost TotalFina-Elf je zainteresována na těžbě ropy na území Západní Sahary.

⁵ Např. dohoda s Kaddáfím z počátku 80. let: Maroko nebude kritizovat vpád Libye do Čadu, Libye nebude podporovat Polisario.

12. října 1975, Saharský národní jednotný den + Konference v Ain Beb Tili, 12. října 1975

Zasedání pod záštitou Polisaria, jehož cílem bylo spojit Sahařany z různorodých politických prostředí kvůli silicímú tlaku ze strany Maroka. Dochází zde také ke zlepšení vztahů s domorodými vůdci, kteří dříve těsně spolupracovali se španělskými koloniálními úřady.

PUNS: (Strana saharské národní unie), byla vyzvána španělskými koloniálními úřady, aby poskytla protiváhu Polisariu a vedla zemi směrem k vnitřní samosprávě a posléze, po veřejném hlasování, k nezávislosti v blízkém sdružení se Španělskem.

Djemaa: shromáždění zástupců (kmenových vůdců) domorodých kmenů mající v tradiční saharské společnosti moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Praxe kolektivního rozhodování pomocí Djemaas ukazuje, že saharská společnost je relativně demokratická. (djemaa unamena "sněm" nebo "mešita")

říjen/ listopad 1975 „Zelený pochod“

Pochod vyhlásil marocký král Hassan II. jako reakci na prohlášení Mezinárodního soudního dvoru, který odmítl nároky Maroka a Mauretánie a potvrdil trvalé právo Sahařanů na svobodné rozhodnutí. Kvůli této situaci byli Sahařané nuceni se obrátit na Španělsko, aby jim pomohlo proti marocké invazi. Ani na výzvu Rady bezpečnosti OSN se marockí vojáci v čele s Hassanem nestáhli a tento vojenský nátlak skutečně nakonec dosáhl kýženého cíle, když přinutil Španělsko ustoupit.

14. listopadu 1975: Madridská dohoda – tzv. „zákonné ukradení“ Západní Sahary – vlády Španělska, Maroka a Mauretánie se dohodli, že budou území spravovat do 28.2.1976, a poté že Západní Sahara připadne Maroku a Mauretánii.

5. 8. 1979 Alžírská dohoda – vláda Mauretánie byla donucena stáhnout své vojsko, uznat Polisario a slíbit, že nebude mít teritoriální ani žádné jiné nároky na Západní Saharu.

1980 – 1987 "Wall of Shame"

Maroko mění svou válečnou taktiku a staví obranou zeď dlouhou více než 2500 km, která se táhne podél osídleného a ekonomicky klíčového (těžba fosfátů) území. Jedná se o vysoké písečné valy obehnané ostnatým drátem, zaminované a vybavené radary.

UN Peace Plan: Mírový plán Spojených národů

1985: generální tajemník OSN ve spolupráci se zástupci OAJ zahájili společnou misi coby zprostředkovatelé v hledání řešení otázky Západní Sahary.

11. srpna 1988: jednotlivým stranám konfliktu (tj. Maroku a Polisariu) byl odděleně předložen dokument označený jako „návrh na vyrovnání“. Dokument obsahoval návrhy na spravedlivé a konečné řešení otázky Západní Sahary ve shodě s rezolucí 1514 z roku 1960. Toho by mělo být dosaženo skrze příměří a referendum, které by proběhlo bez vojenského a administrativního nátlaku a umožnilo by lidem Západní Sahary rozhodnout o vlastní nezávislosti nebo připojení k Maroku.

27. června 1990: Rada bezpečnosti schvaluje svou rezoluci 658 – tj. zprávu generálního tajemníka obsahující plný text „návrhu na vyrovnání“ jenž byl přijat oběma stranami.

Realizace plánu

29.4.1991 vyslání mise MINURSO (Mission for the Referendum in Western Sahara) jejímž úkolem je:

- dohlížet na zastavení bojů a udržování příměří
- dohled nad průběhem referenda
- zajištění repatriace uprchlíků

Referendum ale bylo zásahy obou zneprátelených stran neustále odkládáno, časový harmonogram byl stále pozměňován a misi byl prodlužován mandát.

1997 (14. - 16. 9.)- Houston Agreement:: dohoda (vyjednaná pomocí Jamese Bakera) obou stran o uspořádání referenda v prosinci 1998. Referendum bylo opět posunuto na červen 2000.

V roce 2001 bylo pak referendum odloženo ještě dvanáctkrát. (Nejspornějším bodem se ukázal být problém „oprávněnosti voličů“ a sestavení volební listiny.)

2001 (20. 6.) Framework Agreement: generální tajemník OSN navrhl zanechat dosavadní “settlement plan” a místo toho navrhuje „framework agreement“ (známý jako “Marocký návrh”).

2001 (22. 6.) POLISARIO je šokováno novým plánem OSN pro Západní Saharu
Polisario odmítlo nový plán OSN, který by měl ukončit konflikt v Západní Sahaře. Tento plán totiž přerušuje dosavadní, oběma stranami přijatý plán na uspořádání referenda a připravuje ústup OSN ze sporného území. Namísto referenda, které je nicméně už po devět let neustále odkládáno, navrhuje James Baker III autonomii Západní Sahary v rámci hranic Maroka.

2003 (31. 6.) Rada bezpečnosti OSN přijala Bakerův mírový plán, který spočívá v pětiletém období omezené autonomie, po kterém by se mělo uspořádat rozhodující referendum.

Výsledky úsilí OSN a mise MINURSO:

- Neustálé prodlužování mandátu MINURSO pohltilo již za dobu své 14-ti leté existence již přes 700 miliónů dolarů vydané za jeho udržování.
- Přesto se během čtrnácti let stále nepodařilo uskutečnit cíl mise, tedy uspořádat referendum, ve kterém by se rozhodlo o nezávislosti Západní Sahary.
- Navíc se této misi nepodařilo získat věrohodnost, dokonce někteří její členové byli obviněni z promarockých postojů.

Dnešní postavení Západní Sahary:

Během dlouhodobého konfliktu získalo Polisario velké úspěchy na diplomatickém poli. Jen do roku 1984 uznalo SADR (Saharskou arabskou demokratickou republiku) 73 států, a zároveň se tak stala členem Organizace africké jednoty. Maroko naproti tuto organizaci opustilo.

Během vyčerpávajícího válečného konfliktu s Marokem utekly desítky tisíců Sahařanů ze svých domovů v Západní Sahaře. Azyl našli až na území Alžíru v pouštní oblasti, která je díky svým podmínkám považována za neobvytelnou. Zde v uprchlických táborech žije zhruba 200 tisíc uprchlíků ze Západní Sahary, z 80% ženy a děti.

6. Seznam některých otázek (sporných bodů), které brání vyřešení konfliktu

James Baker, pochybná mise MINURSO

- osobní zmocněnec generálního tajemníka OSN, vedoucí mise usilující o uspořádání referenda na WS
- za Bushe seniora ministr zahraničí
- napojen na **ropnou společnost Kerr-McGee**, působící na základě těžebních práv udělených Marokem na území Západní Sahary
- konzultant a právník firmy Carlyle – její dceřiná společnost se zabývá **výcvikem saúdsko-arabské Národní gardy** (X Saúdská Arábie je spojencem Maroka proti Západní Sahaře)
- 1992: list Independent obvinil misi z promarockých postojů

Podpora USA Maroku

- nelze se vyhnout úvaze, že teritoriální výskyt americké rétoriky o svobodě a základních demokratických principech je přímo úměrný přítomnosti a množství cenných surovin, které lze na daném území skrze americké podniky uchopit: to vysvětluje tichou, avšak značnou americkou podporu marockým nárokům na území, které podle všech seriózních mezinárodních institucí nikdy nemohly být oprávněné
- Maroko je navíc umírněnou islámskou zemí, spřátelenou s USA a spojencem v jiných světových konfliktech

Nezájem světové veřejnosti („nezajímavý konflikt“)

- řešení sporu na základě mandátu OSN pro „pokojně řešení sporu“ , a ne jako „akci při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných“ , **ačkoliv:**
 - o 1% všech min, které se na světě nacházejí, rozmístilo Maroko právě v Západní Sahaře; bylo také jednou z dvaceti zemí, které hlasovaly proti rezoluci OSN zakazující používání protilidských min

- 160 – 200 tisíc Sahařanů, zejména žen a dětí, bylo nuceno uprchnout do pouštních táborů a žít v podmínkách považovaných za neobyvatelné (písečné bouře, teploty až 60C v létě a mrazy v zimě); podle Amnesty International jsou v Západní Sahaře lidská práva porušována Marokem i jinak
- OSN a jiné organizace jednoznačně shledaly, že Maroko (ani jiná země) nemá žádný právoplatný nárok na Západní Saharu
- Maroko je **oblíbenou turistickou destinací**; snaha vyhnout se tzv. kognitivní diskrepanci vede k svět k zavírání očí před vážným konfliktem, kterého je země jejich dovolených původcem. Např. publikace „Maroko“ z řady turistických průvodců Marco Polo (Praha, 2002) o turisticky atraktivní, exotické pouštní Západní Sahaře rafinovaně uvádí:

„... Toto území patřilo od 11. století Maroku. V roce 1860 je ale ovládl Španěl. [...] Sahravíjúné (síc!)⁶ proti španělské nadvládě v letech 1957 až 1958 povstali a požadovali připojení k Maroku. V roce 1976 vyhlásila osvobozenécká armáda nezávislost. Do roku 1991 obsadilo Maroko většinu území. V roce 2002 má podle mírového plánu Organizace spojených národů referendum západosaharských kmenů rozhodnout o nezávislosti nebo o definitivní příslušnosti k Maroku.“

7. Návrh strategie vedoucí k vyřešení konfliktu

Strategie, která by vedla k řešení konfliktu v Západní Sahaře by měla zahrnovat následující úkoly:

- 1) **jednotný přístup Evropské unie** k problému Západní Sahary
Společná politika Evropské unie by měla:
 - zamezit partikulárním ekonomickým zájmům jednotlivých evropských zemí v oblasti Západní Sahary
 - prosazovat právo lidu „Západní Sahary“ na sebeurčení.
 - vyjednávat s USA ohledně
 - prosazování transparentního referenda o budoucnosti Západní Sahary
 - regulérnosti finanční a vojenské podpory Maroku
- 2) EU by na půdě OSN měla iniciovat **změnu a rozšíření mandátu mise MINSURO** za kapitoly IV. „Pokojné řešení sporů“ charty OSN na kapitolu VII. „Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných“
 - toto rozšíření mise by zahrnovalo požadavek stažení marockých vojsk z území Západní Sahary do doby vyhlášení referenda a dozor mezinárodních mírových vojsk
- 3) přístup **mezinárodních pozorovatelů** do oblasti
- 4) **participace Polisaria** při přípravě referenda
- 5) rovný **přístup** všech stran konfliktu **k médiím**
 - rovná a rozsáhlá medializace konfliktu ve světovém tisku

8. Použitá literatura:

- Beránek, O.: Západní Sahara-příběh nekonečného referenda. In: *Mezinárodní politika* 9/2004, roč.28, s.28-30.
- Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (ed.): *Stát, prostor, politika*. Praha: Přírodovědecká fakulta UK, 2000
- Krieger, J. (ed.): *Oxfordský slovník světové politiky*. Ottovo nakladatelství, Praha: 2000.
- Teed, P.: *Moderní oxfordský slovník 20. století*. Knižní klub a Iris. Praha: 1994.
- Stephen Zunes: *Foreign Policy In Focus: Morocco and Western Sahara* (1998), <http://www.btinternet.com/~donald.macdonald/sahn19.htm> (25.11.2004)
- <http://www.wsahara.net> (27.9-7.10.2004)
- <http://www.spsrasd.info/sps-e121104.html#2> (1.12.2004)
- <http://www.efes.com/omedia/detallemagreb.asp?opcion=6&id=7257103> (1.12.2004)
- http://www.acid.org/artman/publish/article_352.shtml (25.11.2004)

⁶ Zkomoleně použité dvojité množné číslo, navíc nepřeložené do češtiny – singulár Sahráwíj, plurál Sahráwíjún.